

LEDČICKÉ NOVINY

VI.ročník, prosinec 2004

Slovo starostky

Vážení a milí spoluobčané,

další rok se chýlí ke konci. Přinesl naší obci spíše to dobré, i když také letos jsme se trápili s nedostatky. Mám tím na mysli především divoké skládky, projevy vandalizmu, skutečnost, že se nám příliš nedaří udržovat čistotu a pořádek na ulicích. To vše je odrazem lhostejnosti k životnímu prostředí a zároveň nedostatku odpovědnosti některých z nás za své činy.

Přála bych si, abychom se na problémy naší obce dokázali dívat se společným zájmem. Abychom zodpovědně a aktivně vytvářeli místo, kde je živo, kde jsou chráněny a rozvíjeny tradice, kde je řád a klid. Jinými slovy – je na každém z nás, v jaké obci budeme žít. Pokud si tento fakt všichni uvědomíme, máme šanci, že u nás bude stále lépe.

Věřte, že si velice vážím všeho dobrého, co jste vykonali pro sebe, pro své blízké, pro Ledčice. Jsem přesvědčena, že radou i skutkem pomůžete také v budoucnu.

Obzvláště ráda na tomto místě děkuji nejmladším členům ledčického Sokola – žákům – a jejich trenérům, Luboši Královi a Jiřímu Bušilovi, kteří již druhým rokem naši vesnici vzorně reprezentují. Odměnou jim bude 30.12. zájezd na hokejové utkání do nové pražské Sazka arény.

Dovolte mi, abych Vám jménem svým, ale i jménem zastupitelstva a pracovníků naší obce popřála příjemné prožití vánočních svátků, pevné zdraví, spokojenost, štěstí, úspěch, radost a duševní sílu v novém roce 2005.

Ať se vám všem daří v klidu a pohodě uskutečnit všechny představy, přání a plány, které považujete za důležité.

Mějte se hezky,

Jiřina Michovská

STAROČESKÝ ŠTĚDROVEČERNÍ STŮL

Štědrý den byl dnem postním – až do vyjití první hvězdy se nic nesmělo jíst. Rodiče dětem obvykle slíbili, že večer uvidí zlaté prasátko. Adventní půst končil slavnostní večeří. Počet míst u stolu nesměl být lichý. Večeře měla pestrou skladbu pokrmů.

Za starých časů bývaly prvním chodem ještě před polévkou oplatky s medem, aby se všichni ve zdraví dočkali příštího Štědrého večera. Med tu vystupuje jako důležité obřadní jídlo společné všem Slovanům. Po oplatkách následovala obvykle jako první chod polévka. Bývala to však výjimečně – jen na Blatech, v okolí rybníků a jinde u velkých řek – polévka rybí nebo jikrová. Jinde se vařila polévka pouze zasmažená, nejčastěji bramborová, kroupová nebo jahelná, a to s houbami. V Pošumaví pak se vařila místo polévky hustší houbová omáčka. Do ní se kdysi namáčely starodávné rozpeky z chlebového těsta pečené v peci. Podobaly se podplamenicím, ale vždy se podávaly teplé. Někdy se dělaly na Štědrý večer i knedlíky s houbami a s kyselou zasmaženou omáčkou. Nejobvyklejším houbovým pokrmem byl však skoro všude tradiční kuba, který se obvykle připravuje z kroup s hříby modráky, od jejichž barvy má právě jméno „černý“. Nezbytnou součástí štědrovečerní hostiny byl donedávna také hrách, který je prastarým obřadním pokrmem. Jedině v Pošumaví a na Nepomucku se uchoval hrách upravený opravdu po staročesku – totiž nasladko, tj. nejen maštěný, nýbrž i sypaný cukrem a perníkem.

Kromě tradičního vánočního pečiva, vánoček, chystaly se k večeři i jiné moučníky pečené nebo vařené. Nebyl to dnes tak oblíbený závin neboli „štrůdl“, který se k nám pravděpodobně dostal z Vídně, nýbrž zcela zvláštní pokrmy, především pečivo mlékem spařené známé i odjinud. Na Slovensku jsou nezbytné opékance z kynutého těsta, jako ořech veliké, předem pečené, které se teprve večer spaří mlékem a sypou mákem. Jejich obdobou jsou české peciválky, jakési buchtičky, které se opět spařují, mastí máslem a sypou cukrem a skořicí.

Vařené sušené ovoce, které se jedlo ve směsi proto, aby v rodině byla svornost, se v různých krajích různě upravovalo a také

různě jmenovalo. Na Písecku se vařila „sladká omáčka“ z hrušek a švestek, ještě s mandlemi a rozinkami. Vařené sušené ovoce, směs křížal, švestek a hrušek se nazývala nejčastěji „muzika“. Někde byly na stole také topinky s česnekem. Nechyběla kaše: krupičná, prosná nebo hrachová, ale ani obvyčejný domácí chléb. Kapr se stal pokrmem vánočních tabulí až v 19. století.

To je jen kousek ze štědrovečerní hostiny, která prý i v chudých chaloupkách bývala na tento velký svátek bohatá. Pokrmů mělo být podle staré tradice devatero – věřilo se, že čím více chodů, tím více bude mandelí na poli. Jídla muselo být tolik, aby se všichni najedli a ještě zbylo. Drobečky dostal také oheň, aby neškodil, i země, aby byla úrodná. Čerstvý chléb upečený 25.12. a čerstvá vejce snesená 25. 12. měly prý kouzelnou moc.

Pro ledčické hospodyňky uvádíme dva staročeské, léty vyzkoušené recepty. Ať vám chutná.

Kapr na černo

Dej na kuthan cibuli, celer, petružel a mrkev, vše na tenké koláčky nakrájeno, kousek zázvoru, třicet zrněk nového koření, dvacet zrněk pepře, několik řebičků, dva spárky česneku, kousek citronové kůry na nudličky nakrájené, lot velkých hrozinek neb několik omytých sušených švestek a lot oloupaných mandlí, nalej na tyto čtyry žejdlíky piva, osol a nech to půl hodiny vařit. Zatím trhni kapra (kapr mléčný jest vždy chutnější než jikrnáč), oškrab jej, vnitřnosti vyndej, vlej do něho asi půl žejdlíku vinného octa, vymej jím kapra, vlej to pak do hrnku a postav stranou, kapra pak na kousky rozsekej a do kuthanu do svařeniny urovnej, přilej trochu octa a ještě tolik piva, aby ryba byla zcela kryta, přidej ještě malý kousek čerstvého másla, přikrej to obráceným talířem, aby se ryba nerozvařila, což se vždy při vaření ryb stává, přiklop to dobře pokličkou, aby pára odcházeti nemohla a nech to půl hodiny vařit, přidej pak tolik rozstrouhaného perníku, aby omáčka byla hodně přihoustlá, upraž kousek cukru s kouskem másla do hněda, nalej do toho tu krev s octem, nech to minutu vařit a vlej to pak do kuthanu k tomu kapru a nech to ještě chvíli povařit, pak urovnej rybu na mísu a omáčku na ni proced', aneb ji poklad' těmi celerovými a cibulkovými koláčky a omáčku ostatní též na rybu proced'.

Kapr na modro

Trhni kapra, vyndej z něho vnitřnosti, ale neoškrábej ho, rozkrájej na kusy, urovnej jej na mísu šupinami zhůru, svař žejdlík vinného octa s trochem soli, polej pak vařícím tím octem uchystanou rybu, čímž pěkně zmodrá, slej pak ocet do kuthanu, přilej ještě octa, přidej k tomu celer, petružel, cibuli, vše na koláčky nakrájeno, předej ještě tři neb čtyry spárky česneku, trochu celého pepře, nového koření, pět řebičků, jeden bobkový lístek, kousek dymiánu, kousek zázvoru a kousek citronové kůry na nudličky nakrájené, osol a přilej ještě tolik octa, aby jím byla ryba zcela kryta a nech to půl hodiny vařit, urovnej pak do toho kapra, dobře to přiklop, aby pára odcházeti nemohla a nech na mírném ohni půl hodiny vařit, musíš však pozor dávat, aby se ryba nepřipálila, pak ji pozorně vyndej a na mísu urovnej, omáčku na ni skrze sítko proced', posyp citronovou kůrou na nudličky nakrájenou, dobře přiklop a postav do studeného místa, když jej dáš na stůl, tedy k němu přidej nádobu s octem, olejem a pepřem.

Ledčičtí čertíci

HEJ, MISTŘE!

Věřte, nebo ne, bývaly doby, kdy se v třídní knize (tehdy se jí říkalo školní deník) objevovaly takovéto zápisy:

25. 7. – *Děti měly volno, protože byl učitelův svátek*

13.10. – *Žáku Františku Fialovi, který chtěl jít do školy, rodiče v tom zabránili, marně je prosil o dovolení.*

Ne, to nejsou výňatky z Barona Prášila, ale poznámky učitele Jakuba Jana Ryby, který se v malé rožmitálské jednotřídce trpělivě snažil vštípit dětem „trivium“ – tedy psaní, čtení a počty s trochou vlastivědy, dějepisu, sadařství i náboženství. Na přelomu 18. a 19. století stávala škola jen tam, kde byl kostel, takže učitel Ryba zde měl také své povinnosti. Jakub Jan Ryba ale nebyl jen tak obyčejný učitel. Chtěl své žáky naučit o něco víc, než kolik předpisovaly tehdejší chabé osnovy. Proto tolik uvítal osvětské myšlenky, jež z Francie pomalu, ale jistě, pronikaly i na český venkov. A proto měl roku 1774 radost i z nového školního řádu. Ten totiž alespoň částečně vycházel ze snahy po vzdělání ducha a ospravedlnil i některá jeho počínání, nad nimiž prostí venkované kroutili hlavou. Vždyť považte, ten podivínský chlapík nechal pěkně vydrhnout školní světnice, předčítal dětem české knihy, dbal na to, aby se myly, zavedl hodiny zpěvu, kde se zpívaly nikoli německé, ale české písně!

Jakub Jan Ryba měl stejně blízko k dětem jako k hudbě. Ostatně, tenkrát bývali kantoři dobrými zpěváky a hudebníky. I učitel Ryba řídil kostelní sbor, hrál na varhany, učil nadané děti zpěvu a hře na nástroje. Kromě toho komponoval vlastní skladby. A uměl to krásně! Tak krásně, že od roku 1796 dodnes nerozlučně patří k našim vánocům jeho Česká mše vánoční *Missa solemnis pastoralis in A*. Když zvučný pastýřův hlas zavelí: „Hej, mistře, vstaň bystře...“ a pak se rozezní klarinet, flétna, lesní roh, housle a viola, a taky basa, varhany a tympány a tahle pěkná muzika vyprovází pastýře Ferdu, Josku a Tomáše do Betléma, je nám všem nezvykle hezky. Protože posloucháme prostý lidový příběh plný naděje, lásky a oslavy právě zrozeného života. Vždyť jej skládal pan učitel, který měl nesmírně rád děti, ale i český jazyk a české tradice. Přesto, že jeho dílo je plné radosti, citu a krásy, osud Jakuba Jana Ryby byl tragický. V dubnu roku 1815 spáchal v lese nedaleko Rožmitálu sebevraždu.

V neposvěcené půdě za hřbitovní zdí čekaly jeho ostatky plných čtyřicet let, než směly být pochovány na důstojnější místo.

HEJ, MISTŘE!

*Hej, mistře,
vstaň bystře!
Shlédni na jasnost,
nebes na švarnost.
Krásu uhlídáš
v tento noční čas.
Hvězdy jsou dnes krásnější, obloha je
jasnější,
měsíc krásně plápolá,
světlý je sad, obora,
denice již vychází,
z hájů volá zvěř,
cvrlikáním přelíbým ptáčků
zvučí keř,
rozlívá se les.*

*Slyšíš za horou tam hluk,
moldánkový jemný zvuk?
Ejhle, slyšíš?
Mistře, slyšíš?
Dudlování, libé hraní,
jak to zvučí,
krásně hlučí?
Honem vstaň, mistře,
prohlédni bystře!*

ANDĚLSKÉ ZVONĚNÍ

Podobně jako Ježíšek, patří k vánocům neoddelitelně také andělé. Jsou symbolem ochrany a bezpečí. Pokaždé, když se štěstím vyvážneme ze situací, ve kterých riskujeme více, než je zdrávo, říkáme si, že jsme měli „z pekla štěstí“, nebo lépe, že při nás stál anděl strážný, či že jsme slyšeli andělské zvonění. Je to hezká představa, že na nás někdo dává pozor, i když spoléhat se na jeho pomoc, asi není příliš moudré.

O andělech existuje celá „věda.“

Nejvýše stojí archandělé, v křesťanské mytologii a umění okřídlené bytosti, nadřazené obyčejným andělům. Zpravidla jsou za ně považováni Gabriel, Michael, Rafael a Uriel (Ariel). Počet i jména kolísají zejména v apokryfních spisech, v nichž bývá zmíněno i sedm archandělů. Z mnoha obrazů byla jejich jména odstraněna poté, když počet sedmi archandělů nebyl papežem schválen. Význam si proto podrželi čtyři archandělé, označovaní ve východní církvi jménem a svatozáří; v západní církvi je odlišení založeno na attributech, které objasňují postavení a poslání jednotlivých archandělů.

Archanděl Gabriel je poslem zvěstování. Zachariášovi zvěstoval narození Jana Křtitele, Marii narození Ježíše. Jeho obvyklým atributem je květ lilie, symbol čistoty, významově zastupující také žezlo.

Archanděl Michael je „silným andělem“, vůdcem trestajícího nebeského vojska, archandělem vyhánějícím ohnivým mečem Adama a Evu z ráje. Bojuje také proti drakovi, zosobnění temných a nepravých sil; je proto zobrazován ve zbroji, s mečem a kopím. Jako bojovnému a bojujícímu archandělu mu byly zasvěcovány chrámy na starých pohanských kultovních místech. Archanděl Michael je rovněž vůdcem duší, jimž byl přisouzen pobyt v ráji - v narážce na toto poslání mu byly zasvěcovány hřbitovní kaple.

Archanděl Rafael, ochranný archanděl poutníků; jeho atributem je proto poutnická hůl a brašna. Je předobrazem pozdější představy, že každý člověk má svého strážného anděla. Představa vznikla v 17. století a plně se rozvinula ve výtvarném umění 19. století.

Archanděl Uriel, též Ariel, je strážným archandělem Kristova hrobu. Bývá zobrazován v ústředním motivu křesťanské věrouky, při Kristově zmrtvýchvstání nebo u jeho prázdného hrobu.

„Obyčejný“ anděl jako takový (řecky angelos - posel), je zosobnění dobrých sil, biblický boží posel, jehož představa a výtvarné podání vycházely v křesťanském umění ze starších mytologií a předloh, např. sumerských, babylonských, egyptských a antických. Andělé jsou podle křesťanské věrouky nehmotné bytosti prostředkující mezi bohem a lidmi, nesmrtelní, ohňové (duchovní) podstaty, bez pohlaví, živící se manou; zjevují se lidem jako bytosti zdánlivě tělesné a v lidské podobě. Významové pojetí, výtvarná představa a tím také ikonografie jsou však poměrně široké a podléhající vývojovým proměnám. Od 4. století byli andělé zobrazováni bez roucha, např. jako symbol evangelisty

Matouše, většinou však byli oděni do bílé tuniky s křídly, vlasy sepnutými čelní páskou, s holí

posla, se zahalenýma rukama, jestliže přinášeli korunu nebo jiný symbol spjatý s významovým sdělením, posláním (takovéto anděly ve společnosti sv. Václava můžete vidět na obraze malíře Doubka umístěném uprostřed jižní stěny ledčického kostela). Později byli andělé zobrazováni jako průvodci Krista a Marie v dvorském dobovém odění heroldů. V raném středověkém umění byli zpodobováni bez křídel jako jinoši s červenou tváří; červená barva vyjadřovala jejich duchovní (ohňovou) podstatu. Ve vrcholném středověku se rozšířilo i zobrazování výjevů s anděly - drží svícny, kadidelnice (Karlštejn), zachycují Kristovu krev, jsou účastníky při smrti a korunování Marie, zvěstování, narození Krista, ukřižování, kladení do hrobu, ve výjevech s mučedníky (např. na oltární fresce v ledčickém kostele), okolo Božího trůnu, v ději Posledního soudu, ve výjevu pádu andělů; jsou zobrazováni i jednotlivě (plačící anděl stojící vedle Krista trpitele) či osamoceně (ilustrace *Pasionálu abatyše Kunhuty*, kolem 1320); od 12. století bývají andělé zobrazováni také jen jako okřídlené hlavy. Ve stejné době vznikl rovněž dětský anděl, putto, nahý nebo s bederní rouškou, často zobrazovaný s barevnými křídélky. Renesance se odklonila od jinošského anděla a přiblížila vzezření andělů dívkám oděným do bílého roucha (bílá barva symbolizovala nevinnost), hlavy měly zdobené diadémy, květinovými věnci a věnci z ohňových plamének. Pozdější vývoj již do těchto typů podstatně nezasáhl, pouze je obměňoval podle měnících se slohových a myšlenkových názorů. Andělé však tvoří dále podstatnou část ikonografie křesťanského umění, zejména v baroku (M. B. Braun, P. Brandl). Vývojem ztrácí motiv anděla svůj náboženský význam a zobecněl jako humanitní symbol, např. jako zosobnění duchovní síly.

Andělé jsou v křesťanské mytologii podřízeni hierarchii obdobné hierarchii pozemského panovnického dvora a podle ní se rozlišují vzezřením. Obyčejní andělé byli zobrazováni se dvěma křídly, cherubíni se čtyřmi křídly, serafíni měli šest ptačích křídel, z nichž dvě směřovala nahoru a dvě dolů a dvě byla rozevřena k letu; křídla symbolizovala nadzemskou podstatu andělů, vzlet k bohu a rychlost božího poselství. Mezi anděly zaujímají zvláštní postavení archandělé, považovaní za knížecí anděly.

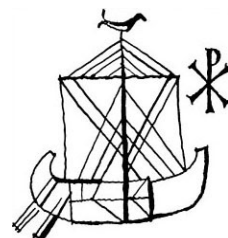

V některých historických údobích mají andělé svatozář, případně jsou jim přiřazovány obecně i osobní atributy: poslova hůl, kalich, kříž, kadidelnice, nástroje umučení Páně, hudební nástroje (kúrové andělští; devatero andělských kúrů je zobrazeno např. v kodexu Vyšebrodském), meč (archanděl Michael), lilie (archanděl Gabriel).

Andělé jsou zosobněním dobrých, tj. duchovních sil, ať již přinášejí zvěst, pomoc nebo trest; podle křesťanské víry je každému člověku přidělen strážný anděl, stejně i každému národu (Izraelitům byl určen Michael, podle jiných pramenů podléhali přímo Boží ochraně). Andělé zosobňovali však také přírodní síly, vítr, blesk, vodu; zejména v lidové víře s nimi splývaly i předkřesťanské mytické představy. Andělé tvořili boží vojsko, sloužili Kristu a apoštolům, převáděli zemřelé do posmrtného života, do křesťanského ráje; proto jejich vyobrazení často zdobí náhrobky (také na ledčických hřbitovech je jich několik k vidění).

Podle křesťanské mytologie se od božích andělů liší pekelní andělé (padlí andělé), odsouzení do věčného ohně v podzemí pro hříchy, jehož se dopustili tělesným spojením s pozemskými ženami; jejich vládcem je rovněž padlý anděl Lucifer, tj. Světlonoš. Pekelní andělé obecně vyjadřují temné, tj. přírodní a pudové síly; boj s těmito anděly vede archanděl Michael, velící andělskému vojsku. Jejich zápas, poslední bitva, je častým námětem výtvarného umění (Dürerova *Apokalypsa*, *Karlštejnská apokalypsa*), v němž padlí andělé bývají zobrazováni jako draci či hadi chrlící planoucí síru a dým, s rohy a zvířecími ocasy.

Přejeme vám v tento vánoční čas, aby se váš život ubíral klidně a bez problémů a aby váš anděl strážný, ať už vypadá jakkoliv, měl co nejméně práce.

LEDČICKÝ BETLÉM

Tradici vánočních betlémů založil v roce 1223 svatý František z Assisi v italské Umbrii. Do jeskyně, kterou přeměnil v kapli, přivedl živého osla a volka a zinscenoval betlém, v němž sloužil vůbec první vánoční půlnoční mši.

Nejstarší zmínka o vystavení vánočních jesliček v Čechách pochází z roku 1562. Bylo to v dominikánském kostele sv. Klimenta v Praze.

Stavění jeslí v kostelech zavedli jezuité a tento vánoční zvyk se poměrně rychle rozšířil na celé území Čech, Moravy a Slezska. Výroba jesliček se postupně stala lidovým obyčejem. Mnohé z nich mají stovky figurek, pohyblivé části a hrací mechanismy.

To náš, ledčický betlém, je ve srovnání s nimi velmi skromný, i když krásný a poetický. Byl znovu objeven v kostele sv. Václava před několika lety.

Restaurovali ho Romana a Vlastimil Postráneckých. Pan Postránecký také vyrobil celou „svatou chýši“. Základem i našeho Betléma je pochopitelně Ježíšek – leží na slámě, něžně se usmívá a je oblečen do bílé košilky. Dítě zahřívá oslík a volek.

Dalšími figurkami jsou klečící postavy P. Marie a sv. Josefa. K této centrální skupině směřují Tři králové v exotickém oblečení, doprovázení velbloudem. Celý výjev doplňují figurky „daráků“ a oveček. Nad tím vším je umístěn letící anděl, nesoucí nápis Gloria in excelsis Deo (sláva Bohu na výsostech).

Jesličky bývaly vyráběny z rozličných materiálů: ze dřeva, papíru, plechu, vosku, hlíny... Ten náš, ledčický, je ze sádry, barevně výrazně polychromovaný.

Až si přijdete do kostela na Štědrý den poslechnout naše děti, které vám zazpívají staré české koledy, zastavte se u jesliček. Jejich krása opravdu stojí za to.

MÁTE JMELÍ NAD POSTELÍ?

I ten nejzarytější člověk musí připustit, že vánoční čas má kouzelnou moc. O vánočním „čarování“ a lidových zvycích jsme v Novinkách psali už v minulých letech. Jak je to ale s vánočními sny? Prý předpovídají budoucnost a ukazují cestu ke štěstí. Největší moc má snění o jmelí.

Co je to jmelí: stále zelená, keřovitá, cizopasná rostlina. Roste v korunách jehličnanů, ale i stromů listnatých. Kvete v březnu a dubnu. Již od středověku se používalo jako léčivka. Obsahuje látky snižující krevní tlak a podporující rozšiřování cév. Proto se z něj získávají látky k výrobě léčiv proti arterioskleróze. O jmelí existuje mnoho legend – je tajemné, má kouzelné účinky, chrání prý před ohněm, přináší štěstí stejně jako čtyřlístek nebo podkova. Podle Keltů zajišťuje lásku, plodnost a štěstí, proto se pod ním dodnes líbáme. Jmelí nosí štěstí, ale jen tomu, kdo je jím obdarován a nikoliv tomu, kdo si jej koupí sám. Jmelí prý bylo stromem, z jehož dřeva byl zhotoven kříž, na kterém zemřel Kristus. Strom pak hanbou seschl a přeměnil se v keřovitou rostlinu s plody podobnými bílým perlám – slzám. Lidé si na památku Ježíše připevňují zelené snítky jmelí k lustru, či je dávají do váziček na stůl. Když pod jmelím spíme, mají naše sny kouzelnou moc. Pohlédněte do našeho „snáře“, abyste věděli, co vás čeká.

SNĚNÍ O JMELÍ

- pověšené nad postelí v hlavě – dostaneš se mezi čarodějnice
- pověšené nad postelí v nohách – nemoc
- pověšené nad vchodem do domu – křtiny
- pověšené nad kolébkou – dětská nemoc, rychlé uzdravení
- jmelí viděti – brzká svatba v rodině
- zlaté jmelí – rychle a bez námahy zbohatnete
- zelené jmelí ve vrcholu stromu – cestou k úspěchu je velká námaha
- zelené jmelí se spoustou bílých bobulí – štěstí
- suché jmelí – smrt
- hořící jmelí – zloděj v domě, přátelství není opravdové
- jmelí trhati – dočkáš se cti a hodnosti
- jmelí darovati – budeš pomáhat potřebným
- jmelí od někoho dostati – boží požehnání do domu
- jmelí kupuješ – starosti
- pod jmelím se líbati hezkou osobu – svatba z lásky
- pod jmelím se líbati osobu starou, ošklivou či nemocnou – křesťanské milosrdenství
- vařit odvar z jmelí – nezahrávej si s osudem
- pít odvar – více si důvěřuj
- pít s vínem – uzdravení nemocného
- vidět stánky se jmelím – pozor na prodejnou lásku
- vázat jmelí do kytice – bohatství
- nosit na krku – pevné zdraví, hodně dětí
- jmelí zahazovat – škoda tě naučí opatrnosti
- jmelí zavěšovat – přichází k tobě štěstí

31. PROSINEC – SILVESTR

Poslední prosincový den je zasvěcen památce papeže Silvestra I., který se narodil koncem 3. století v Římě. Jako křesťan přečkal pronásledování a roku 311, když císař Konstantin povolil křesťanství, byl zvolen papežem. Podle legendy dokonce císaře a jeho manželku pokřtil. Vydal četné předpisy a liturgická nařízení (např. aby se oltáře zřizovaly z kamene a nikoliv ze dřeva), vyhlásil neděli dnem pracovního volna, rovněž zakázal používat ukřižování jako trest smrti. Zemřel poslední den roku 335 a je pochován na hřbitově sv. Priscilly. Na hrobě má nápis „Zde odpočívá katolík a vyznavač“. Jeho pontifikátem skončila epocha zapouštění kořenů křesťanství.

Den sv. Silvestra se nespojoval se žádnými zvyky a obyčejí, natož s bujarým veselím. To získalo na významu, až když se v průběhu 16. století ve většině západokřesťanských zemí ustálil gregoriánský kalendář. Lidé navštěvovali kostel, děkovali za dobré prožití uplynulého roku a modlili se za dobrý průběh roku nastávajícího. Teprve hospodářský rozvoj v 19. století proměnil silvestrovskou noc v nevázané oslavy. Zejména léta přechodu z jednoho století do druhého (v roce 1900 a 1901 a poté 2000 a 2001) znamenala bouřlivé veselí. Konec starého roku a začátek nového vždy a všude provázel přípitek s přáním zdraví a štěstí. Tak činili lidé nezávisle na majetku či víře. A činí tak až do dnešních dnů.

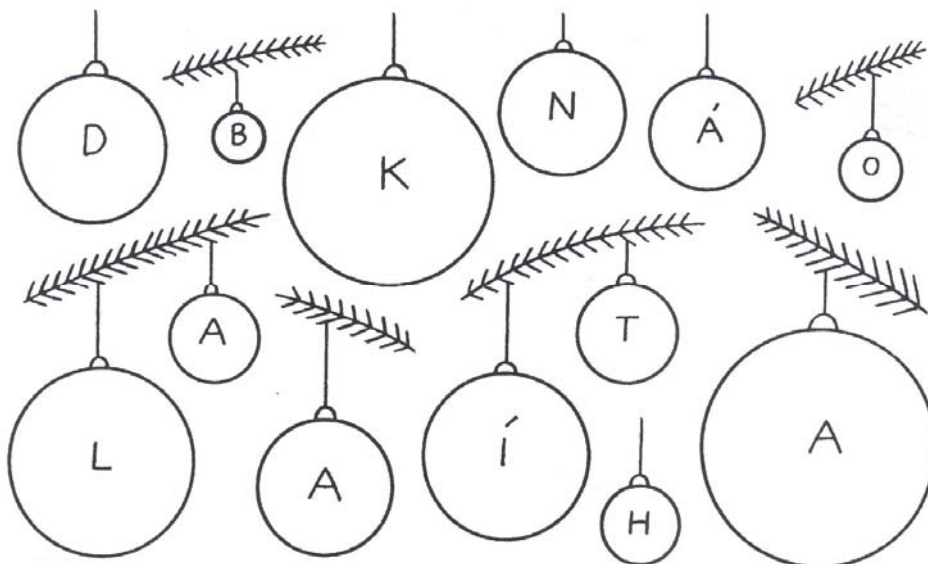
A jaké lidové zvyky se v den sv. Silvestra dodržovaly? Ten člen rodiny, který vstával poslední z postele, by vystaven výsměchu. Jíst o půlnoci ovar a křen s jablky, znamenalo štěstí. Zvyk pochází z 19. století. Přes silvestrovskou noc hospodyně nesměla nechat viset prádlo na šňůře, neboť to znamenalo nebezpečí smrti někoho z rodiny v nadcházejícím roce.

O Silvestru chodily po staveních tzv. ometačky, staré ženy oblečené v černém a s hlavou zavázanou bílým šátkem tak, aby vpředu vybíhala nad čelo „stříška“. Třikrát zaklepaly na dveře, vešly do chalupy, beze slova přistoupily k plotně, třikrát ji ometly se slovy: „Ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého“. Tím se mělo zabránit, aby příští rok na plotnu přišlo něco nezdravého. Nakonec popřály všem šťastný nový rok a poprosily o almužnu.

Až o půlnoci 31. prosince při slavnostním přípitku pozvednete svou sklenku, popřejte nejen sobě, ale i všem lidem dobré vůle, hodně radosti, zdraví a štěstí.

Když si seřadíte vánoční ozdoby od nejmenší po největší a přečtete si tajenku, dozvíte se, co vás letos čeká pod rozzářeným stromčkem:

NOVOROČENKY

Těžko bychom v Ledčicích hledali rodinu, která by k vánočním svátkům, nebo k Novému roku nedostala alespoň jedno jediné přání štěstí, zdraví, klidu a hojnosti. Tato tradice ale není tak stará. První tištěné pozdravy se začaly posílat teprve v 60. letech 18. století. Do té doby si lidé přáli pouze osobně nebo v dopisech. Přání k Novému roku v Egyptě na příklad mívalo podobu zlatého brouka skarabea. Milenci se na přelomu roku obdarovávali tyrkysem, neboť věřili, že pochází z kostí lidí zemřelých láskou. V roce 1827 nápaditý hrabě Karel Chotek nechal vytisknout jakési „omluvenky“ opatřené písmeny PF (zkratkou francouzských slov Pour Féliciter, v překladu „pro štěstí“ nebo spíše „k blahopřání“), které rozeslal svým aristokratickým známým a přátelům jako omluvu, že se nemůže dostavit k návštěvě osobně.

Na novoročenkách postupně přibývalo veršovanék ve výrazných rámečcích, ozdob a obrázků. Na kartičkách se objevovaly snad všechny „osvědčené“ symboly štěstí – prasátko, čtyřlístek, podkova a hlavně kominík. Proč právě kominík? To jednou císař Rudolf II. pověřil pod přísným slibem mlčenlivosti kominického mistra Matěje Demartiniho obstaráním sazí pro výrobu zlata alchymistou Edwardem Kellym. Demartini vyčistil komín malostranské pekárny a saze odnesl na Hrad. Neprozradil zvědavému pekaři důvod svého konání, ani když ten na něj podal stížnost. Raději zaplatil pokutu. Když se to doslechl císař, napsal Demartinimu děkovný dopis, udělil mu titul mistra komináře na dvoře císařském s právem oblékat kroj podle návrhu svého osobního lékaře, Tadeáše Hájka z Hájků. Rod Demartinů pak dlouho držel kominické „žezlo“, oplýval blahobytem a požíval všeobecné úcty a vážnosti. A proto od dob mistra Matěje nosí kominík štěstí.

Novoročenky byly stále zdobnější, ale staly se i zrcadlem své doby. Jednou byly hlavními motivy obrázky náboženské, jindy připomínaly válečné útrapy, vzlet prvního balonu, kulturní události, byly ale také žertovné a kdo ví, jaké ještě. Nejpodstatnější na nich ale je, že těmi přáníčky si lidé dávají najevo, že na sebe v dobrém myslí alespoň jednou v roce. Rozesílání „péefek“ tak dodnes zůstává pěknou tradicí i objektem sběratelství. V této uspěchané době stačí napsat PF, rok a podpis a každý ví, co si pod tím má představit – JEŠTĚ ŽIJU A MYSLÍM NA TEBE.

*Vánoční svátky plné pohody,
pevné zdraví, štěstí a lásku
po celý rok 2005
přeje
Obecní úřad Ledčice*

PRO ŠTĚSTÍ

Dovolte, abych k věčné otázce, jestli byla dříve slepice, nebo vejce, připojil ještě jeden podobný rébus A sice: co bylo dříve – kominík, nebo komín?

Jestli se vám zdá, že dříve byl komín, tak hodlám vaši domněnku zpochybnit. První historicky doložená zpráva o kamnech s komínem pochází z Benátek v roce 1347. Zrod prvních kominíků datován není, ale leccos nasvědčuje tomu, že žili už v éře předkomínové, neboť vymetání sazí zdaleka není jejich jediným posláním. Neméně závažné je i vymetání novoročních návštěv, kdy odjakživa chodí přát štěstí!

Ano, zkusme si představit, že kominíci mohli být věrozvěsty Fortuny už v době předkomínové a že teprve později se postarali o vznik komínů, aby měli co dělat i během roku. Když tento dohad vyslovuji, jsem si vědom, že je plodem fantazie. Zato zcela reálný je můj poznatek ze současné doby, která je pro mnohé z nás už pokomínová, a přesto kominík zůstává i nadále tradičním nositelem štěstí, a to dokonce i pro nejedno sídlištní dítě, které v životě žádného živého kominíka nevidělo.

I takové mrně však zná ze školky veršovátku „Kalamajka mik-mik-mik, oženil se kominík!“ A vůbec nevadí, že kominík je pro leckteré robě něčím zcela tajemným. Ostatně stejně jako kalamajka. V souvislosti s představiteli zmíněného řemesla zůstává pro mě dodnes záhadou slovo píka, se kterým jsem se jako dítě setkal v poněkud dadaistické říkance: „Kominíku, dej mi píku, já tě píchnu do pupíku!“

Když jsem pátral, z čeho pochází letitá tradice spojující kominíky a štěstí, dostal jsem se až do oblasti magie. Podle Biedermannova lexikonu symbolů byla kominíková umouněná tvář spojována s tajemnou mocí černé barvy. Například v alchymii je zčernání pralátky (nigreto), která se má změnit na kámen mudrců, předzvěstí budoucího vzestupu. Aniž jsem cokoliv z toho tušil, ve svém dětství vždy jsem se okamžitě chytil za knoflík, když učerněný kominík krácel naší ulicí. V čem spočívá ta pověra kolem chytání se za knoflík, to se mi však nepodařilo zjistit. Ale nemusím vědět všechno.

Vyšňování kominíci bývali vděčnými náměty novoročních blahopřejných pohlednic. K jejich vypočtení patřila vedle uniformy i koule, štětka a také žebřík. Ve zvláštní oblibě kreslířů bývaly kominice. Přímou vrcholem symboliky štěstí bylo, když taková kominice držela láhev šampaňského, na cylindru měla čtyřlístek a jela na prasátku. Jednu z dobových pohlednic, zachycujících takovéto žokejství, jsem zahlédl v takzvaném reprintu neboli znovu vytištěnou. Odhaduji, že půjde na odbyt – a nejen proto, že kominice jede na vepřovém.

Zajímavou zkušenost s kominíkem má můj přítel Ota, zubní lékař. Ve slabé chvílce se mi svěřil, že nejpodivnější všimné, které kdy dostal od svých pacientů (kteří s oblibou přinášejí „něco z práce“), byla kominická koule! Ačkoli mu není ku žitku, hýčká ji dodnes – samozřejmě: pro štěstí.

Kromě držení knoflíků jsme se v dětském věku pokoušeli také o sáhnutí si na kominíka. Tedy o ukořistění špetky sazí na špičku prstu, abychom si posléze mohli udělat šmouhu. Když jsem takto poznamenaný přišel domů, moje maminka mě nevitála zrovna nadšeně. Ale na druhé straně věřila i ona v magii kominických sazí, takže se stávalo, že z té šmouhy z mé tváře si také nabrala make-up. Když pak přišel domů můj tatínek, myslel si, že nám vybuchla kamna. Řekli jsme mu, že ne, a on vzápětí naplnil poselství pověry, když pravil: „To je štěstí!“

Mnohde jsou kominíci dodnes důležitými hygieniky komínů, ale doslech jsem se, že prý nebývají někdy už tak černí. Že by to byl úspěch pracích prášků? Může se tak dokonce přihodit, že dítě potká kominíka a vůbec neví, že ho potkalo! A co teprve sídlištní děti, kde se ústřední topení neprotahuje štětkou. A tak se nemohu divit, když na otázku „Viděla jsi někdy kominíka? jsem dostal od jedné pražské sídlištní pětileté Natálky následující odpověď: „Viděla, ale hranýho!“

Rudolf Křesťan
(ze sbírky Nebud' labuť!)

